

I Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ:
історичні та психологічні наслідки»(до 35 роковин аварії на Чорнобильській АЕС)

збройних конфліктів. Учасники дискусії вказали на роль освіти та необхідність врахування думок дітей у цих процесах. Відкриту зустріч у формулі Agria організували Бельгія, Перу, Польща і Великобританія. Постійний представник Республіки Польща при Організації Об'єднаних Націй Йоанна Вронецька зазначила, що, мабуть, вперше цей форум порушив питання не лише про реінтеграцію дітей у контексті збройних конфліктів, а й молоді. Немає сумнівів, що вони, як і діти, потребують всебічної допомоги в реінтеграції та реабілітації. Діти та молодь страждають від наслідків конфліктів, бідності, безробіття, високого рівня насильства, політичної нестабільності, безгосподарності та розпаду сімей та суспільства.

Однак негативні демографічні наслідки конфліктів набагато ширші, далеко за межі людських втрат, безпосередньо на війні. По-перше, конфлікти збільшують кількість людей, які внаслідок насильства зазнали постійної фізичної та психологічної шкоди, а отже, призводять до поширення явища інвалідності. По-друге, конфлікти ведуть до порушень статево-вікової структури населення, сприяючи значним змінам у процесі його відтворення. І нарешті, по-третє, конфлікти є причиною масового переміщення людей. Сучасні збройні конфлікти, як ніколи, пов'язані з проблемою переселення та біженців. Це змушує людей залишати свої домівки з метою уникнення прямих (втрата життя, шкода здоров'ю) та опосередкованих (бідність, голод та хвороби) наслідків збройного насилля. Водночас міграції, спричинені збройною агресією, набувають значних масштабів. Варто зазначити, що понад половину (51%) біженців становили люди віком до 18 років, тобто діти і молодь [3].

Конфлікти також ведуть до зменшення людського капіталу, що призводить до обмежень у можливості брати участь у процесі освіти, здобуття знань та підвищення кваліфікації. Це викликає так зване виникнення "Втрачених поколінь", які не змогли знайти своє місце на ринку праці навіть після закінчення війни. Закон встановлює державні соціальні гарантії дітям, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, належить психологічна реабілітація, психологічна допомога, психіатрична допомога, соціальний захист, медична допомога.

Література

1. Balcerowicz B. (red.), Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Warszawa 2008, s. 64.
2. Dobrowolska-Polak J., Ludzie w cieniu wojny. Ludność cywilna podczas współczesnych konfliktówzbrojnych, Poznań 2011.
3. Pawłowski K., Konflikty zbrojne w późnowestfalskim środowisku międzynarodowym, [w:] Późnowstfalski ład międzynarodowy, M. Pietraś, K. Marzęda (red.), Lublin 2008
4. Stankiewicz W. M., Konflikt jako zjawisko integrujące i dezintegrujące oblicze współczesnego świata, Olsztyn 2008, s. 19

УДК 504.05

Ніконенко В. канд. філософ. н., проф.; Грузін В., ст. викладач

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ І АДАПТАЦІЇ ЖЕРТВ КАТАСТРОФИ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС

Nikonenko V., Ph.D.; Prof.; Gruzin V., Senior Lecturer

PROBLEMS OF REHABILITATION AND ADAPTATION OF VICTIMS OF THE CHERNOBYL DISASTER

В сумний реєстр трагічних подій, яких було немало в історії українського народу, ввійшла навечно і аварія на Чорнобильській АЕС, що сталась 26 квітня 1989

року. Відключення ядерного реактора на четвертому енергоблоці, яке тривало лише 20 секунд, стало початком трагедії із жахливими наслідками. Небезпечні матеріали покидали реактор в результаті пожежі, яка тривала півмісяця. Виникла реальна загроза термоядерного вибуху, що створив би загрозу всьому світу. Велика кількість людей – пожежників, інженерно-технічних працівників, медиків, військових, правоохоронців та інших було задіяно для рятувальних заходів і ліквідації руйнівних наслідків того, що сталося і допомоги населенню, яке опинилось заручником безпрецедентно складних і небезпечних умов ядерної аварії небувалоого масштабу. В умовах тоталітарного режиму багато матеріалів про масштаби аварії, про рівень реальної загрози для життя і здоров'я та про кількість людей, які загинули чи згодом померли від наслідків катастрофи на ЧАЕС було засекречено. Лише згодом стало відомо, що тільки чисельність тих ліквідаторів, які брали безпосередню участь у гасінні пожежі на станції, розчищенні та дезактивації території та будівель і отримали високі дози радіоактивного опромінення, сягає 600 тис. осіб./1

У цих умовах на перший план реабілітаційних заходів по наданню допомоги ліквідаторам, рятувальникам та іншим категоріям людей, які постраждали від аварії, вийшов медичний напрям. Лікарі та інші медичні працівники, працюючи самовіддано, виконували свій обов'язок, роблячи все, що було залежне від них, надаючи необхідну допомогу чорнобильцям. Оскільки, як показав час, стан здоров'я тих, хто брав безпосередню участь у ліквідації наслідків чорнобильської катастрофи, а також у жителів забруднених радіацією територій, вимагав необхідної, а часто і невідкладної лікарняної допомоги, медичний напрям реабілітаційної роботи залишається актуальним й нині.

Важливою проблемою є також стан психічного здоров'я людей, які пережили чорнобильську трагедію. Адже виявлено, що навіть невеликі дози радіоактивного опромінення породжують гнітючий страх, тривожність, стреси, агресивність. Проте лише з часом прийшло усвідомлення необхідності дослідження психологічних наслідків чорнобильської аварії і надання постраждалим від неї необхідної реабілітаційної та адаптаційної допомоги. Лише така допомога, як показала практика може сприяти подоланню у постраждалих людей синдрому жертви і формуванню у них позитивного психологічного інтегралу самопочуття. Складними і довготривалими виявились негативні наслідки чорнобильської аварії і в соціальній сфері. Саме тому основним суб'єктом їх нейтралізації стала держава. З цією метою була розроблена і реалізована комплексна програма по відселенню людей із забруднених радіацією територій в інші населені пункти. Для цього прийшлося вирішувати проблему із забезпечення переселенців житлом, працевлаштувати їх, включати в нових умовах в сферу соціально-економічних відносин з метою недопущення соціальної деградації постраждалих. Цьому сприяла реалізація диференційованої програми допомоги переселенцям (виплати, пільги, надбавки до зарплат та ін.).

Проте, визнаючи пріоритетну роль держави в реабілітації та адаптації постраждалих від чорнобильської аварії, необхідно визнати, що ця програма не могла б бути виконаною без активної участі громадянського суспільства. Тільки об'єднаними зусиллями державних органів та розгалуженої мережі громадських організацій було досягнуто збереження в суспільстві пам'яті про тих людей, які пожертвували своїм життям під час гасіння пожежі на атомній станції, а також на інших ділянках небезпечних робіт по нейтралізації ядерної загрози.

Незважаючи на складну ситуацій в країні, у багатьох містах і селах встановлені пам'ятні знаки, меморіальні дошки жертвам чорнобильської трагедії, організуються покладання квітів, проведення тематичних заходів, на які запрошуюються ліквідатори, колишні жителі чорнобильської зони.

Важливими центрами проведення роботи по реабілітації та адаптації жертв аварії були і залишаються структурні відділи з питань постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС в органах місцевого самоврядування, працівники яких обізнані з чорнобильською темою та проблемами. Немало компетентних людей та ентузіастів є і в Товариствах чорнобильців, які сприяють створенню в середовищі переселенців позитивної атмосфери оптимізму і сприяють вирішенню виникаючих труднощів.

Значний потенціал реабілітаційного та адаптаційного впливу мають навчальні заклади. Адже педагогічна практика свідчить, що такий вплив можна здійснювати як на заняттях, виходячи з доцільності та можливостей, так і в позанавчальний час. Великі виховні можливості мають засоби масової інформації – преса, радіо, телебачення, комп'ютерні технології, які можуть оперативним чином знайомити з подіями, формувати у людей певні переконання. Такі ж можливості має і кінематограф, який документальними матеріалами, а також художніми засобами в змозі впливати на формування свідомості та світогляду. Свій внесок в реабілітаційний та адаптаційний процес можуть зробити і роблять також письменники, художники, скульптори та інші представники творчої інтелігенції шляхом створення позитивних образів героїв-чорнобильців. Стають традиційними хресні ходи, присвячені річницям трагедії на Чорнобильській АЕС, в яких беруть участь пожежники та інші ліквідатори.

Далеко не все, що зроблене раніше, і те, що робиться нині для реабілітації і адаптації жертв Чорнобиля є достатнім. Об'єктивні і суб'єктивні причини нерідко ставали і стають нині перешкодою для реалізації важливих програм і проектів. І все ж слід визнати, що українська держава і суспільство не припиняють роботу в цьому напрямі. Прикметно, що японські вчені – учасники «Міжнародного науково-практичного семінару з проблем подолання наслідків великомасштабних аварій» визнали позитивний досвід України в проведенні реабілітаційних та адаптаційних заходів./2

Чим далі ми відходимо від Чорнобильської трагедії, тим слабшою стає стурбованість суспільства, що пов'язана з нею. Розуміючи об'єктивний характер такого ставлення людей, слід пам'ятати, що немало проблем, які породила ця наймасштабніша аварія, будуть нагадувати нам про себе ще не одне десятиріччя. Так, перед Україною існує комплекс проблем, які пов'язані із реалізацією заходів по розвитку територій, що зазнали радіоактивного забруднення; продовження соціально-психологічного моніторингу наслідків Чорнобильської катастрофи і, звичайно, продовженням реабілітаційної та адаптаційної роботи серед постраждалих від неї та їх нащадків. Чорнобильська катастрофа стала уроком не тільки для нас, але й для всього світу.

Література

1. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/ecology/21340/>
2. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/en/node/1391>

УДК 159.9

Періг І., канд. психол. н., доц.; Богатко О., магістр психології

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ПОСТТРАВМАТИЧНИЙ СТРЕСОВИЙ РОЗЛАД ЯК НАСЛІДОК ПЕРЕЖИВАННЯ БОЙОВИХ ДІЙ В ЗОНІ АТО

Perig I., Ph.D., Assoc. Prof.; Bohatko O., Master of Psychology

**POST-TRAUMATIC STRESS DISORDER AS A CONSEQUENCE OF EXPERIENCE
OF COMBAT IN THE ATO ZONE**